Наш сучаснік

Баурына Валянціна Іванаўна нарадзілася ў кастрычніку 1949г.
Хоць сям'я была працалюбівая, ды жылі не ў роскашы – дзяўчынцы выпала на долю нямала жыццёвых выпрабаванняў, рана давялося зведаць цану запрацаванага кавалка хлеба. Тым не менш, добра вучылася ў Хоцімскай школе-інтэрнаце, скончыла Магілеўскі бібліятэчны тэхнікум. Захапілася гісторыяй роднага краю, калі працавала ў раённай бібліятэцы і загадвала краязнаўчым аддзелам. Для паглыблення ведаў паступіла на гістарычны факультэт БДУ. Пад час вучобы па крупінках карпатліва збірала матэрыялы пра Хоцімшчыну не толькі ва ўніверсітэцкай, але і Рэспубліканскай бібліятэцы, даймала пытаннямі вядомых вучоных-выкладчыкаў гісторыі, вяла перапіску з патрэбнымі людзьмі. Мінулае Прыбесяддзя ёю было адлюстравана ў курсавых работах і грунтоўна даследавана ў дыпломнай рабоце «Хоцімск. Гістарычны нарыс». Настаўнічала ў роднай школе-інтэрнаце, а з 1979 года Валянціна Іванаўна працуе настаўніцай гісторыі Хоцімскай САШ №1. Яна – настаўнік вышэйшай катэгорыі, выдатнік адукацыі РБ, дэлегат Рэспубліканскага з'езда настаўнікаў, стваральнік і загадчык школьнага гісторыка-краязнаўчага музея. Валянціна Баурына – нештатны карэспандэнт раённай газеты «Шлях Кастрычніка», актыўны сааўтар гісторыка-дакументальнай хронікі «Памяць. Хоцімскі раён».

Узнагароджана Знакам "За актыўны пошук"

З першых дзен работы ў школе яна вырашыла ажыццявіць сваю запаветную мару – стварыць школьны гісторыка-краязнаўчы музей Хоцімшчыны. Знайшла аднадумцаў у кіраўніцтва раёна, аддзелаў адукацыі і культуры, калег па працы, юных следапытаў школы. Звярнулася да дзяцей і дарослых з просьбай падзяліцца захаванымі гістарычнымі рэчамі-рэквізітамі, пісьмова-фотадакументальнымі матэрыяламі. Пачаўся пошук знакамітых людзей Хоцімшчыны, паляцелі лісты-запыты ў розныя куткі Беларусі, Украіны, Расіі (Масква і Ленінград, Севастопаль, Куйбышаў, Томск і інш.). Кожнай вестцы былі рады і гурткоўцы, і яго кіраўнік. На пачатку часова экспанаты размясцілі ў рэкрэацыі другога паверха. Для вырабу стэндаў і паліц жанчыне давялося браць у рукі нож і нажоўку, нажніцы, малаток і абцугі, рэзаць і клеіць картон і паперу. Пазней адшукалі памяшканне, і музей у 1982-ім годзе быў адчынены. На жаль, сёння «...вузка...цесна...мала» яго больш дзвюх тысячам экспанатаў, многія нядаўна набытыя каштоўныя экземпляры захоўваюцца ў альбомах, папках, шуфлядах і недаступныя для наведвальнікаў. Наспела пільная неабходнасць пашырэння экспазіцыйнай плошчы музея...

У райцэнтры і на Хоцімшчыне ёсць некалькі музеяў. Ды ўнікальным, дамінуючым сярод іх з'яўляецца, безумоўна, гісторыка-краязнаўчы музей САШ №1. Бо тут, насамрэч, ёсць на што падзівіцца і чаму павучыцца. Матэрыялы экспазіцыі класіфікаваны па раздзелах:

- З гісторыі мінулага краю;
- Устанаўленне Савецкай улады. Гады сацыялістычнага будаўніцтва;
- Вялікая Айчынная вайна 1941-1945 гг.;
- Аднаўленне народнай гаспадаркі;
- Знакамітыя людзі Хоцімшчыны.

Назапашаны багаты матэрыял – летапіс Хоцімскай СШ №1, гэты раздзел Валянціна Іванаўна плануе размясціць у пашыраным памяшканні музея. Экскурсанты маюць магчымасць азнаёміцца з легендамі аб паходжанні назвы Хоцімска – аднаго са старажытнейшых пасяленчаў радзімічаў на рацэ Беседзі (адна з апошніх – паэма «Дар князёўны» Пятра Прыходзькі), падзівіцца прыладам працы нашых прашчураў каменнага веку, кераміцы 6-га веку, знойдзеных на правабярэжжы ракі, старажытнымі скрэбламі, мялам, рарытэтным зубам маманта і інш. Ёсць змястоўны стэнд пра Крычаўскае паўстанне сярэд-

нералаў, двух Герояў Савецкага Саюза (М.К. Піліпенка і Я.С. Сусько), двух поўных кавалераў ордэна Славы (С.А. Лупікаў і І.Т. Ляскоўскі), разведчыцу Марыю Маскалёву (хоцімская Зоя Касмадзям'янская), гвардыі капітана П.А. Чапёлкіна (збіў 13 варожых самалётаў, пра яго апавядае кніга «Балтыйскае неба» і аднайменны кінафільм). На франтах Вялікай Айчыннай вайны і ў партызанскай барацьбе загінула звыш 4 тысяч ураджэнцаў Хоцімшчыны, ахвярамі фашыстаў сталі 800 мірных жыхароў. Напрыканцы верасня 1943 года Хоцімск - першы райцэнтр краіны - быў вызвалены войскамі 50-ай арміі Бранскага фронту (генерал-лейтэнант І.В. Болдзін). Дэманструюцца шматлікія экспанаты тагачаснай ваеннай тэматыкі, а таксама лістоўкі, пісьмы, граматы, фотаздымкі тых гадоў.

Тэматычна-роднаснымі з'яўляюцца раздзелы пра пасляваеннае аднаўленне разбуранай гаспадаркі і знакамітых людзях Хоцімшчыны. Яны прысвечаны працаўнікам: арданосцам – хлебаробам, заслужаным настаўнікам і медыкам, інжынерам, работнікам сферы абслугоўвання, знатным вучоным, паэтам і празаікам. Усяго некалькі прыкладаў слынных нараджэнцаў Хоцімшчыны:

– Е. Касценіч – вядомы прафесар-медык, які рабіў аперацыю вучонаму-хіміку Д.І. Мендзялееву і захаваў яму зрок;

– квартэт Брайцавых – Якуб Раманавіч, першы літаратар Хоцімшчыны, член Усерасійскага саюза пісьменнікаў, сустракаўся з Л.М. Талстым; Васіль Раманавіч, акадэмік АМН; Васіль Якубавіч, доктар медыцынскіх навук; Іван Раманавіч, доктар фізіка-матэматычных навук;

– С.М. Блажко – астраном, дырэктар Маскоўскай абсерваторыі, яго імем названы адзін з кратараў Месяца;

– Л.Ф. Яўменаў – вучоны, пісьменнік і дыпламат, быў старшынёй камісіі ААН па правах чалавека і

Троіцы А.П. Бадзіч (архімандрыт Кірыл) за яго абнаўленне-перастварэнне з рук Прэзідэнта краіны А.Р. Лукашэнкі атрымаў пасведчанне лаўрэата прэміі «За духоўнае адраджэнне» (2002 год). Ён перадаў царкоўнае начынне, узоры тканяў аблачэння служкаў Бога пятроўскіх часоў, малітоўнікі. Краязнаўцамі САШ №1 сабраны цэлы фаліянт пра гісторыю вёсак Хоцімшчыны. Аформлены прыгожа ілюстраваны фотаальбом «Помнікі Хоцімшчыны». Гэта і помнік рэспубліканскага значэння «Гарадзішча»; помнік-печ на месцы вёскі Вітава, спаленай гітлераўцамі 23 мая 1943 года (хоцімская Хатынь) і помнік ахвярам фашызму; помнік воінам 112-га горна-кавалерыйскага палка, якія загінулі ў баі з акупантамі 16 жніўня 1941 года на апошнім рубяжы беларускай зямлі ля вёскі Горня (на нізкім пастаменце конь і прыўзняты на страмёнах кавалерыст без галаўнога ўбора і клінком у руцэ) і памятны знак партызанам знакамітага Дзмітрыя Мядзведзева, якія знішчылі 23 кастрычніка 1941 года Хоцімскую паліцэйскую управу; абеліск воінам-вызваліцелям, помнік воінам-афганцам і інш. Апасродкавана музей праз гістарычную памяць аб мінулым актыўна ўплывае на фарміраванне ў маладога пакалення пачуцця дачынення да ўсяго, што адбываецца ў сённяшнім такім неспакойным свеце, жаданне прыняць пасільны ўдзел у важных падзеях рэспубліканскага ўзроўню. Падрабязней пра выкарыстанне патэнцыялу школьнага музея ў выхаванні грамадзяніна і патрыёта апавядае намеснік дырэктара па выхаваўчай рабоце САШ № 1 г.п. Хоцімск С.В. Васілеўская:

– У нашым музеі яго стваральнікам і загадчыкам Валянцінай Іванаўнай Баурынай праводзяцца сустрэчы з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны, выпускнікамі школы, вядомымі людзьмі Хоцімшчыны і гасцямі, што прыязджаюць да нас. Іх мэта – абудзіць у дзяцей пачуцця

пярэджвае») Віталь Патапкаў адзначаны дыпломам пераможцы. Дыпломы 2-ой ступені атрымалі дзесяць актыўных гурткоўцаў за ўдзел у рэспубліканскім конкурсе гістарычных ведаў, прысвечаным 60-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У кастрычніку 2006-га года на міжнароднай алімпіядзе школьнікаў X-XI класаў: «Расія і Беларусь. Гісторыя і духоўная супольнасць» наша вучаніца 10 «Б» класа Марыя Ларчанка атрымала дыплом фіналіста. За чвэрць стагоддзя існавання музея мы пераканаліся: ён удала злучае розныя формы пазакласнай работы, спрыяе вычляненню агульнай тэндэнцыі - імкненню да згуртаванасці ў рабоце, да масавага далучэння навучэнцаў да мінуўшчыны, мастацтва, да паглыбленага вывучэння прадметаў. Пасрэдніцтвам музея ствараецца зваротная сувязь паміж вучнем і настаўнікам, класам і класным кіраўніком. Музей дапамагае настаўніку ў падборы неабходнага матэрыяла для тэматычных класных гадзін і тэматычных экскурсій па яго стэндах. Інтэграваныя ўрокі з элементамі краязнаўства, тэматычныя экскурсіі пашыраюць кругагляд вучняў і выклікаюць пазнавальную цікаўнасць. Мы адсочваем вынікі станоўчага ўздзеяння музея на ступені выхаванасці навучэнцаў: па класах праводзім маніторынгі ўзроўню выхаванасці згодна крытэрыяў паказанняў выхаванасці. Маніторынгавыя даследаванні засведчылі станоўчую дынаміку ў паказчыках па крытэрыях выхаванасці грамадзянскасці і патрыятызму. Мэтанакіраваная і сумесная дзейнасць вучняў і настаўнікаў САШ №1 па рэалізацыі Праграмы грамадска-патрыятычнага выхавання дае пазітыўныя зрухі і ў ідэалагічным выхаванні і ўздымае яго на больш высокую ступень.

Не, не выпадкова ідуць і едуць у гісторыка-краязнаўчы музей САШ №1 г.п. Хоцімска выпускнікі школы з дзецьмі і ўнукамі, ветэраны вайны і працы, літаратары і навукоўцы з розных куткоў Беларусі, карэспандэнты газет і часопісаў, радые і тэлебачання. У кнізе водгукаў пакінулі свае прачулыя словы ўдзячнасці загадчыцы музея В.І. Баурынай ветэраны 324-й стралковай дывізіі, што вызваляла Хоцімск; вучоны, лаўрэат Ленінскай і Дзяржаўнай прэміі СССР К.І. Гардзей і экскурсанты з Севастопаля, Яраслаўля, Лейпцыга; слынны краязнаўца Бацькаўшчыны пісьменнік Яраслаў Пархута; карэспандэнты «Чырвонай змены» М. Нікішын і «Беларускага радыё» Яўгенія Арцюшкевіч (яе запіс за 10 чэрвеня 2007-га года) і інш.

зіны XVIII ст. супраць польскіх прыгнятальнікаў, якімі кіраваў ураджэнец в. Селішча Хоцімшчыны Васіль Вашчыла. Ды сялянскія атрады былі разбіты чужынцамі. Вашчыла праз Альшоўскі фарпост (малая радзіма П. Прыходзькі) перайшоў на тэрыторыю Расіі. Ёсць звесткі, што праз гэты ж фарпост у свой час праходзіў і Емяльян Пугачоў. У Альшове ад тых часоў захаваліся 300-гадовыя дуб і лістоўніца. Музей багаты звесткамі пра Хоцімшчыну XX стагоддзя: хацімчане ў рэвалюцыі 1905 і 1917 гг., першыя камунары Хоцімшчыны (да іх прыязджаў кіраўнік краіны А. Р. Чарвякоў і пахваліў за старанную працу), стварэнне піянерскай і камсамольскай арганізацый, першыя калгасы, дэлегаты з'ездаў Саветаў. Бадай, самы змястоўны раздзел музея пра Вялікую Айчынную вайну. Ды і не дзіва: невялікая па плошчы і насельніцтву Хоцімшчына дала краіне 1 адмірала і 7 ге-

абвешчаны чалавекам Свету 2000 года. Падарыў музею кнігі і цікавыя архіўныя дакументы;

– Ф. П. Каралёў – доктар педагагічных навук, прафесар, рэдактар часопіса «Савецкая педагогіка»;

– І.З. Сурто – адзін са стваральнікаў сістэмы аховы здароўя ў краіне, акадэмік, быў прэзідэнтам АН Беларусі;

– дактары фізіка-матэматычных навук, браты Леўшанкі – Барыс (мой былы аднакласнік па Хоцімскай СШ № 1) і Валерый; навукоўцы У.В. Анічэнка, М.І. Базылеў, Н.В. Ерашова, П. Піўчанка, А. Сямашчанка і інш.

– літаратары - А. Зарыцкі, М. Карпенка, П. Прыходзька, лёсам звязаны з Хоцімскам А. Адамовіч, К. Кірэенка, А. Куляшоў (яго маці Кацярына Ратабыльская была маёй настаўніцай, з мужам Аляксандрам Куляшовым пахаваны на могілках Хоцімска).

Музей жыве і працуе, папаўняецца новымі экспанатамі. Настаяцель суседняга са школай Храма Святой

дабрыні і міласэрнасці, цікавасці да мінулага, прыгожага, актыўнага ўдзелу ў грамадскіх справах. Музейны фонд паспяхова выкарыстоўваецца ў вучэбна-метадычнай і выхаваўчай рабоце пры напісанні школьных сачыненняў на тэмы: «Апісанне помніка», «Мне расказалі пра вайну...», «Навекі ў памяці народа» і інш. Па матэрыялах музея ладзяцца тэматычныя ўрокі мужнасці, пішуцца даследчыя работы, якія прывучаюць школьнікаў беражлівым адносінам да працоўных і ратных традыцый бацькоў і дзядоў, сваёй вучобай і працай захоўваць і прымнажаць іх. Пры музеі дзейнічае гурток «Юны краязнаўца». Для многіх ён стаў школай творчай працы і актыўнага пошуку. Нездарма нашы гурткоўцы займаюць прызавыя месцы ў розных творчых конкурсах і алімпіядах раённага, абласнога, рэспубліканскага і міжнароднага ўзроўняў. Удзельнік міжнароднай канферэнцыі па гісторыі Халакоста (тэма: «Халакост. Памяць па-

інш.

...Такая яна – Валянціна Іванаўна Баурына – абаяльная дзівосная жанчына, Чалавек і Настаўнік, няўрымслівая руплівіца і берагіня духоўнай культуры, спадчыны Прыбеседдзя. Нездарма яе дабрачынная падзвіжніцкая дзейнасць адзначана многімі дыпломамі і Ганаровымі граматамі Хоцімскага раённага, Магілёўскага абласнога ўпраўленняў адукацыі і культуры, Міністэрстваў адукацыі і абароны РБ. За актыўны пошук абаронцаў Радзімы, што загінулі ў Вялікую Айчынную вайну 1941-1945 гг., начальнікам ваенна-мемарыяльнага цэнтра Узброеных Сіл РФ яна ганаравана прыгожым нагрудным знакам «За актыўны пошук». Упэўнены: «Пакуль ёсць т а к і я людзі, не памрэ – будзе жыць Беларусь»!...

Леанід РАМАНЕНКА,
выпускнік Хоцімскай СШ №1,
1953 года,
выдатнік адукацыі РБ.

Раманенка, Л. Узнагароджана Знакам “За актыўны пошук” : [пра ўзнагароду В. Баурынай] / Леанід Раманенка // Шлях Кастрычніка. — 2007. — 18 ліпеня. — С. 3.